

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय का.मु.प्रधान न्यायाधीश श्री दामोदरप्रसाद शर्मा
माननीय न्यायाधीश श्री तर्कराज भट्ट
आदेश
069-CI-1059

मुद्दा: उत्प्रेषण मिश्रित परमादेश ।

उच्च माध्यमिक विद्यालय, आमसाल बसहा-४, उदयपुरका मा.शि.द्वितीय पदमा कार्यरत पुनरावेदक
तत्कालिन प्रधानाध्यापक रमेश भ्ना -----१

विरुद्ध

उच्च माध्यमिक विद्यालय, आमसाल बसहा-४, उदयपुर-----१ विपक्षी
उच्च माध्यमिक विद्यालय, आमसाल बसहा-४, उदयपुरको निमित्त प्रधानाध्यापक युवराज
कटुवाल-----१
उच्च माध्यमिक विद्यालय, आमसाल बसहा-४, उदयपुरमा (मा.शि. तृतीय राहतकोटाको
अस्थायी दरबन्दीमा कार्यरत) शिक्षक दुर्गाप्रसाद खनाल-----१
उच्च माध्यमिक विद्यालय, आमसाल बसहा-४, उदयपुरको विघटित विद्यालय व्यवस्थापन
समिति-----१
उच्च माध्यमिक विद्यालय, आमसाल बसहा-४, उदयपुरको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको
अध्यक्ष जीतधन राई-----१
जिल्ला शिक्षा कार्यालय, उदयपुर गाईघाट-----१

पुनरावेदन अदालत राजविराजमा फैसला गर्ने:

माननीय का.मु. मुख्य न्यायाधीश श्री लोकेन्द्र मल्लिक
माननीय न्यायाधीश श्री टेकराज नेपाल

फैसला मिति : २०६९।८।२४

पुनरावेदन अदालत राजविराजको शुरु फैसला उपर यस अदालतमा पर्न आएको पुनरावेदन न्याय प्रशासन ऐन २०४८ को दफा ९(१)(क) बमोजिम यसै अदालतको क्षेत्राधिकार भित्रको भएकोले प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार रहेको छ :-

म निवेदक मिति २०६३।८।२८ मा श्री माध्यमिक विद्यालय आमसाल, बसहामा सरुवा भई प्रधानाध्यापक पदमा बढुवा नियुक्ति पाई कार्यरत रहेको अवस्थामा उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्बाट उक्त विद्यालयलाई सम्बन्धन दिई म निवेदकको प्राचार्य पद कायम गरेको हो । सो उच्च मा.वि. को विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन २०६२ साल चैत्रमा भै शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १२(५) को तत्कालिन व्यवस्था बमोजिम २ वर्षको हुने भएकोले २०६४ साल चैत्र महिनामा समाप्त भै तत्पश्चात् मिति २०६९।२।३१ मा मात्र गठन भएकाले २०६४ चैत्र देखि मिति २०६९।२।३० सम्म विद्यालय व्यवस्थापन समिति कानूनी रुपमा शुन्य रहेको अवस्थामा म निवेदकबाट मिति २०६७।६।१२ गते जबरजस्ती कर गरी दवावमा पारी राजिनामा लिएको र मैले उक्त राजिनामा सनाखत नगरेको अवस्थामा म स्नातकोत्तर जेष्ठ माध्यमिक स्थायी शिक्षकलाई राजिनामा गराई म पछिको जेष्ठ शिक्षक पनि नरहेको युवराज कटुवाललाई निमित्त प्रधानाध्यापक कायम गरी अस्थायी राहतकोटाको दुर्गा प्रसाद खनाललाई उच्च माध्यमिक विद्यालयको प्राचार्यको रुपमा काम गर्ने गरी विपक्षीहरूले गरेका गैरकानूनी निर्णय शिक्षा नियमावली, २०५९ को नियम ९३(२) उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्को सम्बन्धन सम्बन्धी विनियम २०५५ को २.१ को उपनियम १ को खण्ड (फ)ले तोकेको योग्यता नभएका व्यक्तिलाई विद्यालयको प्रधानाध्यापक र प्राचार्य पद दिएको निर्णय गैरकानूनी हुँदा शिक्षा नियमावली २०५९ को नियम ९३.१२, उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्को सम्बन्धन सम्बन्धी विनियम २०५५ को विनियम ३.४.२ नागरिक अधिकार ऐन २०१२ को दफा ३, १३, ६(७) बमोजिम म निवेदकबाट लिएको गैरकानूनी राजिनामा कार्यकाल शुन्य रहेको विद्यालय व्यवस्थापन समितिले स्वीकृत गरेको र विपक्षी युवराज कटुवाललाई नि.प्र.अ.को कार्यभार दिएको तथा दुर्गाप्रसाद खनाललाई उच्च माध्यमिक विद्यालय चलाउने गरिदिएको गैरकानूनी अधिकार उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी म निवेदकलाई प्रधानाध्यापकको कार्यभार सञ्चालन गर्न

दिनु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने व्यहोराको निवेदक रमेश भाले पुनरावेदन अदालत राजविराजमा दिएको निवेदन पत्र ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको माग बमोजिमको आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो ? माग बमोजिमको आदेश जारी हुनु नपर्ने कुनै कारण भए प्रमाण सहित म्याद सूचना पाएका मितिले बाटाका म्याद बाहेक १५ दिन भित्र विपक्षी नं. ६ को हकमा पुनरावेदन सरकारी वकिल कार्यालय राजविराज मार्फत र अन्यको हकमा आफै वा आफ्नो कानून बमोजिमको प्रतिनिधि मार्फत लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी आदेश र निवेदनको प्रतिलिपी साथै राखी विपक्षीहरूका नाउँमा म्याद सूचना जारी गरी लिखित जवाफ परे वा अवधि व्यतित भएपछि नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालतको मिति २०६९।४।२६ को आदेश ।

विपक्षी रिट निवेदक मिति २०६७।१२ देखि मिति २०६८।८।२८ सम्म विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको र विद्यालयमा आफैले प्रधानाध्यापक पदबाट स्वेच्छाले मिति २०६७।१२ मा राजिनामा पठाएकोमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिले सोही मिति देखि लागु हुने गरी राजिनामा स्वीकृत गरी जिल्ला शिक्षा कार्यालयमा जानकारी गराएको हो । शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १६८ बमोजिम निजले विदा नलिई अनुपस्थित रहेको दिन सेवा अवधिमा गणना गर्न नमिल्ने र तलब दिन नमिल्ने भएबाट सो अवधिको तलब भुक्तानी हुन नसकेको र विद्यालयको रकम खाइमासी गरेको आ.व.०६६।०६७ को लेखापरीक्षण प्रतिवेदनबाट देखिँदा रकम हिनामिना गर्ने व्यक्ति प्रधानाध्यापक पदमा रहन उपयुक्त नभएको र सफा नियत नभएकोले अदालतमा रिट निवेदन गरेको कानूनसम्मत नहुँदा रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्न समेत व्यहोराको जिल्ला शिक्षा कार्यालय उदयपुरको लिखित जवाफ ।

विपक्षीले विद्यालयको रकम हिनामिना गरेको सम्बन्धमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिले हिसाब किताब माग गरेको विपक्षीले मिति २०६७।१२ मा स्वेच्छाले राजिनामा दिई सो पश्चात् विद्यालयमा अनुपस्थित रही मिति २०६८।८।२८ मा हाजिर हुन आएको अवस्थाको शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १६८ बमोजिम निजले विदा नलिई अनुपस्थित रहेको दिन सेवा अवधिमा गणना गर्न नमिल्ने भएबाट सो अवधिको तलब भुक्तानी हुन नसकेको र मिति २०६७।१८ मा जिल्ला

शिक्षा कार्यालय उदयपुरले म युवराज कटुवाललाई नि.प्र.अ. भै कामकाज गर्न तोकेको हुँदा उक्त कार्य बढेर गर्न १ वर्ष ९ महिना २४दिन ढिला गरेर परेको विपक्षीको रिट निवेदन विलम्बको सिद्धान्त तथा उत्प्रेषणको क्षेत्राधिकार निर्णय भन्दा पछि प्राप्त भएको हुँदा सो अघि भएका काम कारवाही बढेर हुन नसक्ने भएकाले रिट निवेदन खारेज भागी छ, भन्ने समेत व्यहोराको नि.प्र.अ.युवराज कटुवाल समेतको संयुक्त लिखित जवाफ ।

निवेदकले मिति २०६७।६।१२ मा प्रधानाध्यापकको पदबाट राजिनामा दिएको देखियो । सो राजिनामा उत्प्रेषणको आदेशबाट बढेर गरिपाउँ भन्ने निवेदन दावी लिएकोमा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ संशोधन सहितको दफा ८(२)ले उत्प्रेषणको निवेदन हेर्ने अधिकार पुनरावेदन अदालतलाई मिति २०६७।१२।१५ देखिमात्र प्राप्त भएको देखिँदा सो प्राप्त अधिकार भन्दा अगावै निवेदकले दिएको राजिनामा स्वीकृत भएको निर्णयलाई उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बढेर गर्ने अधिकार यस अदालतलाई नभएको हुँदा निवेदन मागबमोजिम उत्प्रेषण मिश्रित परमादेशको आदेश जारी हुने अवस्था भएन । निवेदन खारेज हुने ठहर्छ भनी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०६९।८।२४ गतेमा भएको फैसला ।

म रमेश भा उच्च माध्यमिक विद्यालय आमसाल बसाहा-४ मा कार्यरत माध्यमिक तहको स्नातकोत्तर उत्तीर्ण गरेको स्थायी शिक्षक हुँ । उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्ले उच्च माध्यमिक विद्यालयहरूमा स्नातकोत्तर तह उत्तीर्ण गरेका शिक्षकहरू मध्ये प्रधानाध्यापक/प्राचार्य नियुक्त गर्ने भनी मिति २०६४।८।१३ गते परिपत्र गरेको छ । म कार्यरत उच्च माध्यमिक विद्यालयमा म बाहेक अरु स्थायी शिक्षक छैन । म प्रधानाध्यापक भएर काम गरी आएकोमा विपक्षी नं. २, ३, ४, ५ का विपक्षीहरूले मलाई भुट्टो लाञ्छना लगाई विपक्षी योग्यता नभएका प्राथमिक शिक्षक युवराज कटुवाललाई प्रधानाध्यापक र राहत शिक्षक दुर्गा प्रसाद खनाललाई प्राचार्य पदमा नियुक्त गर्न मलाई जबरजस्तीसंग मिति २०६७।६।१२ गते राजिनामा लेखी दस्तखत गराएकोले सो बढेर गरी यथावत कामकाज गर्न उत्प्रेषण परमादेशको आदेश जारी गर्नुपर्नेमा उत्प्रेषण रिट हेर्ने अधिकार क्षेत्र नभएको भनी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट रिट खारेज भएको छ, रिट हेर्ने अधिकार नभए दरपीठ गर्नुपर्नेमा दर्ता गरी रिट खारेज गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट भएको फैसला

बदर गरी माग बमोजिको आदेश जारी गरिपाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतमा परेको पुनरावेदन पत्र ।

नियमबमोजिम साप्ताहिक तथा दैनिक मुद्दा पेशी सुचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट गरेको फैसला मिले नमिलेको के रहेछ भनी निर्णय तर्फ विचार गर्दा निवेदक रमेश भा प्रधानाध्यापक भएर कार्यरत रहेको उच्च माध्यमिक विद्यालय आमसाल उदयपुर बसहामा उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्को सम्बन्धन सम्बन्धी विनियम, २०५५ मा भएको व्यवस्था र शिक्षा नियमावली, २०५९ को नियम ९३(२)ले प्रधानाध्यापक हुन तोकेको योग्यता शिक्षा शास्त्रमा स्नातकोत्तर तहको शिक्षा प्राप्त गरेको निवेदक छुँदाछुँदै निवेदकलाई जबरजस्ती प्रधानाध्यापक पदबाट राजिनामा गर्न लगाई योग्यता नपुगेका विपक्षी युवराज कटुवाललाई प्रधानाध्यापक र दुर्गा प्रसाद खनाललाई प्राचार्यमा कामकाज गर्ने गरी विपक्षीद्वारा भए गरेका निर्णय बदर गरिपाऊँ भन्ने निवेदन दावी देखिन्छ ।

विपक्षीहरूले लिखित जवाफमा निवेदकले विद्यालयको रकम हिनामिना गरेकोले विद्यालय व्यवस्थापन समितिले हिसाब माग गर्दा निवेदक अनुपस्थित रहेको, निजले स्वेच्छाले मिति २०६७।६।१२ मा प्रधानाध्यापकबाट राजिनामा दिएको र राजिनामा दिए पश्चात् बरबुभारथ गरिसकेपछि जबरजस्ती हटाएको भनी रिट निवेदन दिएकोले निवेदक अदालतमा सफा हातले प्रवेश गरेको होइन रिट खारेज भागी छ भन्ने व्यहोराको लिखित जवाफ पेश गरेको देखिन्छ ।

यसमा मिसिल संलग्न रहेको उच्च माध्यमिक विद्यालय बसहा ४ को मिति २०६७।६।१२ गतेको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकको निर्णयको प्रतिलिपी हेर्दा निवेदक रमेश भाले आफ्नो घरायसी समस्याको कारण देखाई प्रधानाध्यापकबाट राजिनामा दिएको र निजले राजिनामा दिएका कारण रिक्त हुन आएका प्रधानाध्यापक र प्राचार्यमा विपक्षीहरू युवराज कटुवाल र दुर्गा प्रसाद खनाललाई नियुक्त गर्ने निर्णय गरेको भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । त्यस्तै उच्च माध्यमिक विद्यालय आमसाल बसहाको आ.वं. २०६६।०६७ को लेखा परीक्षण प्रतिवेदनबाट निवेदक जिम्मा देखिएको रु. ६,०७,४७९।३५ विद्यालयमा अविलम्ब जम्मा गर्नुहुन भनी जिल्ला शिक्षा कार्यालय उदयपुरबाट मिति २०६९।५।५ मा निवेदकलाई पत्राचार गरेको पनि मिसिलबाट देखिन्छ ।

निवेदक प्रधानाध्यापकको पदमा कार्यरत रहेको अवधिमा भएको खर्चको सम्बन्धमा निवेदकलाई सोधनी गर्दा निवेदक लामो समय विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको र मिति २०६७।६।१२ मा निजले बर बुझारथ गरी गराई खुसीराजीले राजिनामा गरेको भन्ने विपक्षीको लिखित जवाफबाट देखिन्छ । राजीनामा गरिसकेको मिति २०६७।६।१२ देखि करीब १ वर्ष ११ महिना पछि र निजको स्थानमा अर्को प्रधानाध्यापकलाई नियुक्ति गरी सकेपछि हाल खुसीराजीले राजिनामा दिएको होइन, करकाप र दबावबाट राजिनामा दिएको हुनाले सो अवधिमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति शून्य रहेकोले पूर्ववत् मलाई प्रधानाध्यापक पदको कार्य संचालन गर्न परमादेश जारी गरिपाउँ भन्ने निवेदकले माग गरेको छ । निजले स्वेच्छापूर्वक राजिनामा दिएको नभै कर दबावमा परी राजीनामा दिएको भए कानूनबमोजिम सो राजिनामा बदर गराउन नालेश गर्न सक्नु पर्ने र मिति २०६७।६।१२ देखि लामो समय निज विद्यालयबाट अलग भै चुपचाप बस्नुपर्ने कारण समेत निवेदकले खुलाउन सकेको देखिन आएन ।

तसर्थ, निवेदकले स्वेच्छापूर्वक राजिनामा दिएको भन्ने निर्णय पुस्तिकामा उल्लेख भएको र करकापका विषयमा रिट क्षेत्र आकर्षित हुन नसक्ने हुँदा रिट निवेदन खारेज हुने ठहराई पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०६९।८।२४ मा गरेको इन्साफ मनासिबै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदन जिर्कीर पुग्न सक्तैन ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

का.मु. प्रधान न्यायाधीश

इति सम्वत् २०७० साल माघ महिना ६ गते रोज २ शुभम् -----।

इजलास अधिकृत : महेन्द्रप्रसाद पोखरेल

कम्प्यूटर : रानु पौडेल